

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Сидорчук Нінелі Герандівни на дисертаційне дослідження

Казак Юлії Юріївни на тему:

«Підготовка майбутніх учителів німецької мови в закладах вищої освіти
на основі акмеологічного підходу»,
поданого на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки,
ОНП «Освітні, педагогічні науки»

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Структурні зміни у системі вищої освіти потребують оновлення концептуальних положень підготовки майбутніх педагогів. Одним із шляхів реалізації поставленого завдання є розробка нової освітньої парадигми на засадах акмеологічного знання – теорії і практики самовдосконалення людини шляхом твірної діяльності задля досягнення *професійного та особистого успіху*.

У зазначеному контексті акмеопотенціал освітньо-професійних програм, що активно розробляються та впроваджуються у діяльність закладів вищої освіти, визначається їх спрямованістю на саморозвиток, самовдосконалення особистості майбутнього фахівця, досягнення ним найвищого результату – АКМЕ (вершини).

Питання професійного успіху для педагога набуває особливого значення ще й тому, що лише успішна людина може підготувати (у ході навчально-виховного процесу) успішну людину – людину майбутнього, що виявляє особливу здатність мистецтва жити у інтегрованому середовищі, у тому числі, здійснювати міжкультурну взаємодію крізь призму глобалізації як феномену, що розмиває межі між традиційними та новаторськими способами парадигмальної інтеракції.

Останнє підкреслює необхідність модернізації підготовки вчителя іноземної (німецької) мови на основі базових акмеологічних принципів, що у загальному контексті й визначає актуальність теми дослідження. Наведені вище висновки підтверджуються й положеннями законодавчих та програмних документів (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Концепція розвитку педагогічної освіти», «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки», «Концепція підготовки вчителя іноземної мови»).

Відтак, дисертаційне дослідження Казак Юлії Юріївни, як узагальнення теоретичних положень та набутого досвіду підготовки майбутніх учителів німецької мови на основі акмеологічного підходу, має безумовну науково-практичну цінність, відповідає соціальному замовленню суспільства, є актуальним та перспективним для розвитку сучасної педагогічної науки і практики.

Проблему досліджено відповідно до основних напрямів та завдань науково-дослідних тем кафедр педагогіки та освітнього менеджменту «Формування ціннісних орієнтацій здобувачів освіти в Європейському освітньому середовищі» (державний реєстраційний номер 0116U000115) й теорії та практики іноземних мов «Актуальні питання іншомовної філології та лінгвометодики» (державний реєстраційний номер 0111U007550) Уманського державного педагогічного

університету імені Павла Тичини.

Тему затверджено вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 8 від 29.01.2019 р.)

Ознайомлення із текстом дисертації, змістом публікацій Ю. Ю. Казак дає змогу констатувати наступне.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, що сформульовані у дисертації. Обґрунтованість результатів дослідження підтверджується *акцентуванням уваги дослідницею на суперечностях*, що окреслюють актуальність і недостатню розробленість заявленої до захисту проблеми у вирішенні нагальних наукових і практико орієнтованих питань; *глибоким науковим аналізом досліджуваного феномену* із застосуванням *оптимально обраної методології, емпіричних і теоретичних, кількісних і якісних методів наукового пошуку*; ефективною розробкою наукової траєкторії дослідження (оптимальні *терміни реалізації* експериментальної роботи та оптимальний *обсяг учасників експерименту* – 202 здобувачі вищої освіти); представницькою *джерельною базою*, що нараховує 154 найменування, зокрема 14 – іноземною мовою; якісною *апробацією* отриманих результатів на *масових заходах міжнародного та всеукраїнського рівнів*; значною кількістю *авторських публікацій*, в яких висвітлено результати дослідження, зокрема у вітчизняних фахових виданнях з педагогічних наук, що індексуються у міжнародних наукометричних базах; упорядкованими *матеріалами додатків*; результатом перевірки роботи на *унікальність авторського тексту* з використанням системи Unіcheck, що дозволило зробити висновок про відсутність академічного плагіату.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. Дисертанткою вперше використано акмеологічний підхід для *обґрунтування педагогічних умов* підготовки майбутніх учителів німецької мови як один із шляхів модернізації сучасної системи вищої освіти (створення акмеологічного освітнього середовища в закладі вищої освіти; цілісне формування належного рівня мотивації досягнень із метою проектування оптимальних траєкторій особистісного професійного розвитку майбутніх учителів німецької мови; оновлення змісту, форм та методів підготовки майбутніх учителів німецької мови на основі акмеологічного підходу); розроблено модель підготовки майбутніх учителів німецької мови у контексті запропонованого комплексу умов з урахуванням акмеостратегії її впровадження у практику роботи закладів вищої освіти; апробовано діагностувальний інструментарій реалізації експериментальної роботи.

Нові факти, одержані здобувачкою

Уважаємо, що у дисертаційному дослідженні Казак Юлії Юріївни здійснено комплексний аналіз підготовки майбутніх учителів німецької мови на основі акмеологічного підходу. Зокрема:

- *уперше* визначено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів німецької мови в закладах вищої освіти на засадах акмеологічного підходу (створення акмеологічного освітнього середовища в закладі вищої освіти; цілісне формування належного рівня мотивації досягнень із метою проектування оптимальних траєкторій особистісного професійного розвитку майбутніх учителів німецької мови; оновлення змісту, форм та методів підготовки майбутніх учителів німецької мови на основі акмеологічного підходу); розроблено структурно-функціональну модель, яка поєднує цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний і результативний компоненти, та технологію її

реалізації; визначено критерії (мотиваційно-ціннісний, інформаційний, операційно-діяльнісний, творчо-особистісний, результативно-рефлексивний), відповідні показники та рівні професійної готовності майбутніх учителів німецької мови (початковий, середній, достатній та високий);

- *уточнено* базові поняття дослідження «акмеологічний підхід» (цілісний процес, орієнтований на поетапний всебічний і гармонійний розвиток особистості майбутнього фахівця в освітньому середовищі для досягнення ним вершин в обраній сфері діяльності), «професійна підготовка майбутніх учителів німецької мови на засадах акмеологічного підходу» (цілеспрямований процес навчання майбутніх фахівців певної спеціальності шляхом набуття ними знань, умінь, навичок і практичного досвіду, необхідних для виконання професійних обов'язків і завдань, усвідомлення здобувачами вищої освіти потреби у забезпеченні високої місії вчительської роботи, оволодіння досвідом педагогічної майстерності та здатності до власного професійного розвитку, прагнення до постійного самовдосконалення і руху до вершин педагогічної творчості), «готовність майбутніх учителів німецької мови до професійної діяльності» (інтегративна особистісна якість, що передбачає здатність до ефективного виконання своїх професійних обов'язків на основі використання набутих знань, умінь, навичок і досвіду, швидкої адаптації до мінливих умов праці та неперервного подальшого професійного вдосконалення);

- *удосконалено* змістове наповнення й методичний супровід освітнього процесу, орієнтованого на підготовку майбутніх учителів німецької мови на основі акмеологічного підходу у педагогічних закладах вищої освіти;

- *подальшого розвитку* набули зміст, форми, методи і засоби підготовки майбутніх учителів німецької мови в закладах вищої освіти на основі акмеологічного підходу (використання інтерактивних і Smart-технологій, урахування положень програми DLL).

Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Погоджуємося з тим, що *практичне значення одержаних результатів* полягає у розробленому діагностичному інструментарії, удосконаленні змісту робочих програм і навчально-методичного забезпечення таких дисциплін, як «Практичний курс німецької мови», «Методика навчання другої іноземної мови (німецької)», «Методика навчання другої іноземної мови (німецької) в закладах профільної середньої освіти», «Практична граматики німецької мови», «Педагогіка» та ін.; модернізації змісту виробничої практики майбутніх учителів німецької мови; підготовці дидактичних матеріалів («банк творчих проєктів», завдань до практичних занять тощо) для здобувачів вищої освіти освітніх ступенів «Бакалавр» та «Магістр»; укладанні авторського курсу «Проектне навчання німецької мови: візії, стратегії, перспективи», який сприятиме вдосконаленню змісту фахової підготовки конкурентоздатних професіоналів у рамках освітньо-професійної програми «Середня освіта (Мова і література (англійська, німецька))».

А також наголошуємо, що наукові здобутки Казак Юлії Юріївни складають теоретичну і методичну базу для реалізації подальших досліджень питань підготовки майбутніх учителів німецької мови в закладах вищої освіти, розвитку акмеології освіти як напрямку акмеологічного знання.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1244/01 від 15.09.2022 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

(довідка № 173 від 28.09.2022 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 01-12/27 від 02.06.2022 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Результати дослідження знайдуть застосування також у системі неперервної вищої освіти та підвищенні кваліфікації викладачів іноземних мов. Основні положення та результати дисертації можуть стати теоретико-практичною основою для подальших досліджень у сфері вищої освіти, зокрема професійної підготовки вчителів німецької мови у закладах вищої освіти.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Зміст рукопису дисертаційного дослідження відзначається логічною продуманістю, збалансованістю складових частин, характеризується єдністю сформульованих теоретичних положень. За структурою, змістом та оформленням робота відповідає вимогам МОН України. У ній глибоко розкрито результати виконання кожного з чотирьох дослідницьких завдань. Дисертація є самостійним завершеним дослідженням, що сприяє розвитку вітчизняної педагогічної науки.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (154 найменування, зокрема 14 – іноземною мовою), 16 додатків на 41 сторінці. Загальний обсяг дисертації становить 253 сторінки, із них – 179 сторінок основного тексту. Робота містить 21 рисунок, 15 таблиць.

Принагідно відзначаємо вміння Юлії Юріївни Казак узагальнювати й систематизувати дослідницький матеріал.

Так, у *вступі* дисертанткою обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження; визначено його мету, завдання, об'єкт і предмет; окреслено комплекс методів для реалізації експериментальної роботи; розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; представлено відомості про особистий внесок здобувача, апробацію результатів дослідження, публікації, структуру й обсяг дисертації.

У *першому розділі* – «Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів німецької мови в закладах вищої освіти на основі акмеологічного підходу» – авторкою здійснено ґрунтовне вивчення стану розробленості проблеми підготовки майбутніх учителів німецької мови в науковій літературі, логічно і послідовно окреслено сучасні теоретичні і практичні *передумови* впровадження акмеологічного підходу у заклади *вітчизняної вищої освіти* (стор. 33-37).

Для отримання цілісної картини щодо актуалізованої проблеми Юлією Юріівною проаналізовано акмеологічну спрямованість підготовки майбутніх педагогів у зарубіжних країнах (Велика Британія, країни Західної Європи). Зроблено висновок про те, що принципи акмеологічного підходу у зарубіжних країнах скоріше не декларуються, а реалізуються у практичній площині (в активному залученні здобувачів вищої освіти до самооцінювання, рефлексивності, проблемного навчання тощо) (стор. 45).

Проведений комплексний теоретичний аналіз окресленої проблеми дозволив здобувачці конкретизувати *поняттєво-категоріальний апарат* дослідження та уточнити, згідно сформульованим у вступі меті та завданням, ряд базових понять: «професійна підготовка», «готовність майбутніх учителів німецької мови до професійної діяльності», «акме», «акмеологія», «акмеологічний підхід», «підготовка майбутніх учителів німецької мови в закладах вищої освіти на основі акмеологічного підходу» (стор. 48-67).

Акмеологічний контекст визначення *особливостей підготовки майбутніх учителів німецької мови в закладах вищої освіти* авторкою окреслено з опорою на професіографічний підхід та його базове поняття «професіограма». У результаті проведених узагальнень виділено ряд положень, що, на думку автора, й визначають специфіку підготовки майбутніх учителів німецької мови на основі акмеологічного підходу. Серед них: орієнтація в сучасних тенденціях у методиці викладання німецької мови; урахування європейських освітніх стандартів і національних педагогічних традицій; володіння німецькою мовою й другою іноземною; високий рівень володіння ІКТ; вміння моделювати уроки німецької мови з використанням інноваційних технологій; креативність та вмотивованість; уміння вчитися і самовдосконалюватися протягом життя (стор. 67-80). Варто наголосити, що отримані узагальнення стали певним образом результату акмеологізації підготовки майбутніх учителів німецької мови у закладах вищої освіти.

У *другому розділі* – «Діагностика підготовки майбутніх учителів німецької мови на основі акмеологічного підходу» – оцінку стану підготовки майбутніх учителів німецької мови в закладах вищої освіти здійснено на основі аналізу освітньо-професійних програм «Середня освіта (Мова і література (німецька)) ряду вітчизняних навчальних закладів (Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Волинського національного університету імені Лесі Українки, Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Ізмаїльського державного гуманітарного університету) (стор. 90-99).

На основі визначених критеріїв, показників та рівнів готовності майбутніх учителів німецької мови в закладах вищої освіти на засадах базових принципів акмеологічного підходу дисертанткою розроблено та впроваджено програму констатувального етапу експерименту (стор. 99-120).

Теоретичні висновки, підтвержені результатами діагностувальних заходів (стор. 121-128), дозволили авторці зробити висновки про необхідність удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів німецької мови у напрямі покращення їх інформування про сутність і зміст професійної діяльності, орієнтування на постійний саморозвиток і мотивування до *особистісного й професійного самовдосконалення*.

У *третьому розділі* – «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх учителів німецької мови на основі акмеологічного підходу» – представлено *авторську модель підготовки майбутніх учителів німецької мови на основі акмеологічного підходу* (стор. 137-154) та детально розкрито змістове наповнення її структурних компонентів (цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний, результативний), подане її схематичне зображення (рис.3.1, стор.138).

Переконає висновок дисертантки про необхідність розробки та обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх учителів німецької мови на основі акмеологічного підходу як певний стрижень впровадження розробленої моделі (стор. 154-182).

Дієвість авторської моделі та виділених умов (формувальний етап експериментальної роботи) забезпечується представленим дисертанткою аналізом та узагальненням результатів педагогічного експерименту на основі використання заявлених у вступі методів дослідження (*теоретичних; емпіричних;*

статистичних) – про що засвідчили суттєві зміни кількісних показників за виділеними критеріями та показниками. Достовірність експериментального дослідження підтверджено шляхом використання методів математичної статистики (стор. 183-202).

Загальні висновки дисертаційного дослідження відповідають сформульованим завданням і впливають з його основних положень. Розміщені у додатках матеріали у цілому розширюють, конкретизують та унаочнюють зміст дисертації.

Повнота викладу основних результатів дослідження в опублікованих працях. Основні результати дослідження відображено у 23 публікаціях, з яких 10 – одноосібних. Із загальної кількості 9 публікацій відображають основні наукові результати, 9 – апробаційного характеру, 5 – додатково відображають наукові результати дисертації. У статтях, підготовлених у співавторстві, чітко визначено особистий внесок здобувача.

Таким чином, зміст, обсяг та кількість публікацій відповідають вимогам МОН України щодо оприлюднення основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Отже, здобувачка на належному рівні виконала поставлені наукові завдання та оволоділа методологією наукової діяльності, що надає їй право публічного захисту основних положень дисертаційного дослідження.

Ідентичність змісту анотацій і основних положень дисертації. Текст анотацій, представлених українською та англійською мовами, є ідентичним та висвітлює основні положення дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих результатів, варто зазначити дискусійні положення та висловити окремі побажання:

1. На наш погляд, характеризуючи акмеологію (п.1.2, стор. 57-64 дисертаційної роботи) як наукову галузь знань, варто було б *використати* ієрархічну систему потреб людини, складену американським психологом Абрагамом Маслоу, так звану, *Піраміду потреб Абрагама Маслоу*, для обґрунтування теоретичних та практичних засад підготовки майбутніх учителів німецької мови в закладах вищої освіти на основі акмеологічного підходу.

2. У зведеній таблиці 2.1 «Критерії та показники готовності майбутніх учителів німецької мови до професійної діяльності» (стор. 114) доречним, на наш погляд, було б виділені дисертанткою показники (в межах кожного критерію) структурувати за ознаками «загальні» та «акмецентровані».

3. У п.3.2 «Обґрунтування та реалізація педагогічних умов підготовки майбутніх учителів німецької мови на основі акмеологічного підходу» варто було б чітко прописати механізм відбору запропонованих дисертанткою умов (стор. 154-155).

4. Розкриваючи зміст другої з виділених умов підготовки майбутніх учителів німецької мови на основі акмеологічного підходу дисертантка наголошує, що «Невід'ємним інструментом реалізації розробленої траєкторії під час навчання у закладі вищої освіти є вибіркові дисципліни, які пропонуються у межах освітньої програми» (стор. 161) та вбачає застосування акмеологічного підходу у зазначеній площині через *розширення спектру вибірових дисциплін*. Цікавим, на наш погляд, було б, покликаючись, наприклад, на досвід Житомирського державного університету імені Івана Франка, запропонувати здобувачам у переліку вибірових дисциплін освітню компоненту «*Основи акмеології*», яка б сприяла систематизації

та узагальненню акмеорієнтованих знань та умінь здобувачів, сприяла свідомому виконанню акмеорієнтованих завдань при вивченні всіх без винятку освітніх компонентів, включених у відповідну освітньо-професійну програму.

Уточнюємо, що зазначені зауваження носять рекомендаційний характер і не знижують значущості виконаного наукового дослідження, що є самостійною завершеною працею.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Зважаючи на актуальність обраної наукової проблеми, обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, новизну й повноту викладу їх у наукових публікаціях, вважаємо, що дисертаційне дослідження Юлії Юріївни Казак на тему: «Підготовка майбутніх учителів німецької мови в закладах вищої освіти на основі акмеологічного підходу» є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що відповідає «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 р. № 40, а Юлія Юріївна Казак заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 01 Освіт/ Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, ОНП «Освітні, педагогічні науки».

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Нінель СИДОРЧУК

Підпис офіційного опонента
Н.Г. Сидорчук засвідчую
Зав. відділом кадрів
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Людмила ЛИСЮК